

FALSKE FLYKTNINGER MENNESKESMUGLERE SPESIALISERER SEG PÅ IDENTITETSTJUKS

METODERAPPORT TIL SKUP 2016

Av Mohammed Alayoubi, Anders Magnus, Katrin Hellesnes og Linda Reinholdtsen, NRK

Økonomi- og politikkredaksjonen
NRK Nyheter

Innhold

1 Innledning.....	3
-------------------	---

Tittel på prosjektet:

Identitetsjuks i asylstrømmen

Journalister:

Mohammed Alayoubi, telefon: 90149298, e-post: mohammed.alayoubi@nrk.no

Anders Magnus, telefon: 91895903, e-post: anders.magnus@nrk.no

Katrin Hellesnes, telefon: 90036491, e-post: katrin.hellesnes@nrk.no

Linda Reinholdtsen, telefon: 92296307, epost: linda.reinholdtsen@nrk.no

NRK, RB 8500, Majorstuen, 0340 Oslo

2 Sammendrag	4
3 Hovedfunn: Smugling organiseres også fra Norge	5
3.1 Stjålne og falske pass.....	6
3.2 Enorm fortjeneste	6
4 Falske syrere	7
5 Menneskesmuglerne feilinformerer	8
5.1 Asylreklame på sosiale medier	8
6 Slik opererer smuglernetverkene.....	9
7 Metoden	10
7.1 Kartlegging.....	10
7.2 Systematiske intervjuer	11
7.3 Jakten på bildebevis i Aten og Istanbul	12
7.4 Metode menneskesmuglere i Norge.....	13
7.5 Metode "Aisha"-saken:	15
7.6 Research og faktasjekk	16
7.7 Tidsbruk	17
8 Spesielle problemstillinger / kildevalg og kildekritikk	17
9 Etske refleksjoner	17
10 Motstand	18
11 Konsekvenser	19
12 Publisering	20
12. 1 Liste over publiseringer	20

1 INNLEDNING

I 2013 er Mohammed Alayoubi på en jobb i Nord Irak. Han møter en kurder som snakker norsk. Etter å ha ventet ti på få asyl i Norge, gikk han lei og valgte å dra tilbake til Nord-Irak.

Der hadde han kone og to barn som han ikke hadde sett ikke siden han dro til Norge. Planen var å smugle familien til Hellas og videre til Norge å søke asyl sammen med dem. Hvordan skulle han klare det? Jo, ved hjelp av falske norske pass fra menneskesmuglere i Hellas. Mohammed Alayoubi bestemmer seg for å se nærmere på dette, og holder kontakten med den irakiske kurderen.

De møtes igjen i Hellas litt senere på året. Mohammed er der for å dokumentere hvordan flyktninger kommer seg til Europa. Kurderen har fått seg falsk norsk pass til seg og sin familie. På et hotellrom i Aten viser han NRK passene som han hadde klart å skaffe. Irakeren forteller at det er komplisert å forholde seg til menneskesmuglere. Alt er veldig hemmelig, menneskesmuglerne stoler ikke på noen. De møter ham på forskjellige steder, og det er vanskelig å komme i kontakt med dem. Da bestemmer Mohammed seg for å prøve å komme i kontakt med menneskesmuglere.

2015 blir året for den største flyktningkrisen siden 2. verdenskrig. Nær 1 million mennesker legger ut på vanskelige og til dels farefulle ferder mot det de tror er trygghet og bedre liv i Europa. Signalene om at syrere var velkomne sprer seg som ild i tørt gress til mange andre land. De oppfattes som grønt lys for drømmen om Europa for økonomiske migranter fra Marokko, Bangladesh, Afghanistan, Pakistan, Irak, Egypt, Etiopia, Libanon og så videre.

Menneskesmuglere får nå plutselig svært mye å gjøre, og fortjenesten de opererer med er enorm.

I Tyrkia er papirforfalsking storindustri. Man kan kjøpe alle typer syriske papirer; Fødselsattester, førerkort, familiekort og pass. For 1.300 kroner kan hvem som helst bli syrer med dårlig forfalskede pass. Ekte pass smugles ut av utro tjenere i det syriske regimet, ekte pass med feil identitet, eller såkalte look alike, bortkomne pass hvor bildet ligner den som vil søke asyl. Disse koster betydelig mer, men svindelen er til gjengjeld svært vanskelig å oppdage.

Så hvem er egentlig de som kommer? Det er også et vesentlig spørsmål som norske myndigheter til nå ikke har hatt et godt svar på.

Senhøsten 2015 gikk vi sammen i en gruppe for å få svar på dette. Vi begynte å systematisere og dobbeltsjekke research Mohammed har gjort gjennom flere år. Og legger et løp for hva vi må avdekke og hvordan vi bør publisere det.

2 SAMMENDRAG

Stikk i strid med hva vi trodde, så organiseres menneskesmugling også fra Norge. Flere

nettverk tar stor fortjeneste for å smugle økonomiske migranter og asylsøkere inn til landet. Pass- og papirforfalsking er nødvendig for å få smuglet mennesker med fly, og denne industrien blomstrer i Hellas og Tyrkia.

Mange blir lokket med feilinformasjon fra menneskesmuglere, med løfter om jobb, et rikere liv og europeisk pass. På arabiske Facebook-sider har vi funnet utstrakt bruk av asylreklame. Dette har også lokket syrere som ikke har beskyttelsesbehov til Norge. Relativt velstående syrere med etablerte liv i andre land i Midtøsten har brukt store summer på å komme seg hit. Noen velger å dra tilbake, skuffet over hva som venter dem her.

Signalene fra blant annet tyske og svenske myndigheter om at syriske flyktninger var velkomne, ble oppfattet som grønt lys til å komme også for økonomiske migranter helt bort til Afghanistan og Bangladesh. En syrisk identitet nærmest garanterer asyl i mange land. Tyske myndigheter anslår at en tredjedel av syrerne som kommer ikke er syriske. UDI derimot har kun avslått under 1 prosent av syriske asylsøknader fordi de ikke tror på identiteten.

Vår metode har hovedsakelig vært god gammeldags journalistikk. Vi har over tid oppsøkt kilder i ulike miljø. Snakket med dem og systematisert informasjonen. På tross av at vi har belyst kriminelle nettverk og svindel, så har vi i all hovedsak benyttet oss av åpne metoder. Dette foregår så åpenlyst og i så stor skala at skjulte opptak i liten grad har vært nødvendig. Men for å beskytte kildene har vi anonymisert mange av dem. Og siden kildene ikke har vært veldig tilgjengelige eller pålitelige, har vi måtte bruke mye tid på å skape tillit og overtale dem til å stille opp.

Det meste av dokumentasjonen er muntlig, og er oppnådd gjennom langvarig kildepleie og arbeid for å vekke tillitt. Man kan ikke søke om innsyn i postlister eller lignende i saker som handler om mennesker som driver med kriminalitet. At nesten all dokumentasjonen er muntlig gir oss som journalister en stor utfordring. Alt vi fant måtte dobbelt- og trippelsjekkes. Både av forskjellige asylsøkere og forskjellige kriminelle miljøer i bransjen.

3 HOVEDFUNN: SMUGLING ORGANISERES OGSÅ FRA NORGE

Smugling av asylsøkere til Norge organiseres også fra Norge. Da vi startet med researchen, gikk vi ut fra at menneskesmugling ble organisert fra Hellas og Tyrkia. Men det viser seg at det er flere nettverk som opererer her i landet også. Vi har kartlagt og dokumentert ett slikt nettverk gjennom reportasjene våre. I tillegg har vi indirekte vært i kontakt med andre nettverk, og vet om enda flere. De styres fra norske byer med hjelp av papir- og passforfalskning i Hellas og Tyrkia. Og fortjenesten havner i lomma på folk som er bosatt her.

Vi måtte finne ut om det fantes menneskesmuglere i Norge. Vi har intervjuet asylsøkere og arabisk talende journalister, og oppgitt at vi ønsket å hente inn en slektning fra Midtøsten. Slik fikk vi dokumentert at det fantes smuglere i Norge, prisene, og til slutt fikk vi selv kontakt med menneskesmuglere.

Det resulterte i følgende reportasje 17. desember som ble sendt på topp i Dagsrevyen, og publisert på nrk.no

<http://www.nrk.no/urix/smugling-av-asylsokere-organiseres-fra-norge-1.12709563>

3.1 Stjålne og falske pass

Forfalsking av pass og ID-dokumenter er blant viktigste metodene for å som vil og kan betale litt for det, inn i Europa. Bestillingen kan komme Norge. Noen vil ha en slektning inn, og det bestilles europeisk pass gjøres klart i Aten.

andre
de
få de
mer
fra
som

Med et europeisk pass, eller turistvisum til Schengen, kan man fly direkte til det landet man vil søke asyl i. Slik slipper man den vanskelige og lange marsjen gjennom Europa. Vel framme i Norge tar menneskesmugleren dette passet og frakter det tilbake til Aten. Et fransk pass vi fikk se i Aten, ble eksempelvis brukt over 10 ganger. Mens asylsøkeren vel framme i ankomstlandet kan søke asyl med ekte eller falske syriske papirer.

3.2 Enorm fortjeneste

Uavhengig av metode operer menneskesmuglere med en enorm fortjeneste.

Et ekte, men stjålet europeisk pass, kan i utgangspunktet kjøpes for rundt 200 euro. Som regel må det forfalskes, med nytt foto og nye personopplysninger. Dette koster rundt 400 euro. I tillegg kommer flybilletten nordover. Utgiftene kommer til sammen opp i rundt 1.000 euro. Men smugleren tar 4.000 euro for hele pakken. Dermed blir det 3.000 euro, eller 30.000 kroner i fortjeneste.

Ekte europeiske pass er ingen mangelvare for menneskesmuglerne. Mange av dem er stjålet. Men det finnes også et marked for pass. Folk kan «miste» passet og melde det til politiet – så får de et nytt. Og det «mistede» passet kan selges til smuglerne.

1 - EKSITERENDE, EKTE PASS

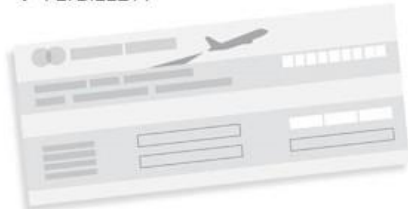
2 - NY SIDE LIMES INN

3 - NY IDENTITET

4 - FLYBILLETT

PASS	200	€
FORFALSKING	400	€
+ BILLETT	400	€
TIL SAMMEN	1000	€
KOSTER KUNDEN	4000	€
SMUGLEREN FÅR	3000	€ = 27.470 KR

4 FALSKE SYRERE

Det skjuler seg mange uten reelt beskyttelsesbehov i strømmen av asylsøkere. Syrere som er etablerte i andre land enn Syria, med ønske om europeisk pass og rikere liv. Og økonomiske migranter fra andre land enn Syria, som utgir seg for å være syriske.

Gjennom researchen vår oppdaget vi at tyske myndigheter anslår at så mange som en 30 prosent av alle asylsøkere som hevder å være syriske, ikke er syrere. Det står i skarp kontrast til norske tall. Her har UDI fram til desember i 2015 kun avslått i underkant av 1 prosent av "syriske" asylsøknader fordi man er i tvil om identiteten.

Reportasjen "Her kan du bli syrisk for 1.300 kroner" ble på radio sendt i Dagsnytt 0730 og i Nyhetsmorgen på morgenen 17. desember, og publisert på nrk.no

<http://www.nrk.no/norge/xl/her-kan-du-bli-syrisk-for-1300-kroner-1.12705776>

Aksaray-plassen i Istanbul i Tyrkia er selve knutepunktet for menneskesmuglere og økonomiske migranter og flyktninger som vil til Europa. På kort tid der fikk NRK mange tilbud om å kjøpe ulike syriske ID-papirer.

Vi møtte en mann som i tillegg til å formidle forfalskede papirer, også er menneskesmugler. For 150 dollar, eller om lag 1.300 norske kroner kan man få et falsk syrisk pass.

Et ekte syrisk pass derimot koster 1.500 dollar. Om dette er et falsk syrisk pass, eller et ekte med en falsk person, er svært vanskelig å oppdage i vestlige lands passkontroller. I tillegg brukes ekte pass som enten er tatt fra syriske flyktninger, eller har tilhørt noen som har omkommet. Såkalte look alike, man kjøper et ekte pass hvor bildet ligner på en selv. Vi har flere ganger vært i Tyrkia, og sett hvordan alle typer falske syriske papirer omsettes åpenlyst.

Til Her og Nå i p1 lagde vi radioreportasje med tittel: "Forfalskingen av syriske papirer og migrasjon under falsk syrisk identitet ødelegger for syrere som har reelt beskyttelsesbehov."

Her brukte vi en syrisk journalist som kilde, en som bor like ved Aksaray-plassen, og ser dette daglig.

5 MENNESKESMUGLERNE FEILINFORMERER

I strømmen av asylsøkere kommer det også ekte syrere som ikke har beskyttelsesbehov. Mange av disse er relativt velstående og bor i andre land enn Syria som Libanon eller land i den arabiske gulfen. Vi intervjuet to syrere som bor i de Forente Arabiske Emirater. En kvinne i 50 årene ble smuglet inn over Storskog etter å ha betalt over 40.000 kroner til menneskesmuglere. Hun kom for å bli rikere og for å få europeisk pass. Hun ble imidlertid sjokkert over lav levestandard på asylmottakene og lang ventetid på et eventuelt pass. Hun valgte å reise tilbake. Kvinnen som vi har kalt "Aisha", mente "asylleiren", Sjøvegan statlige mottak i Troms, ikke var egnet for mennesker. Denne tv-reportasjen ble publisert på Dagsrevyen og på nrk.no 26. november.

<http://www.nrk.no/norge/-asylleiren-var-ikke-egnet-for-mennesker-1.12673804>

Saken vakte oppsikt og ble den mest leste saken på nrk.no i 2015.

5.1 Asylreklame på sosiale medier

Vi har funnet arabiske Facebook-sider der menneskesmuglere skryter av hvor mye man kan oppnå i Norge, samtidig som de tilbyr sine tjenester. Disse sidene fant vi fram til etter å ha intervjuet asylsøkere i Europa, i Norge og noen som var på vei til Norge. De refererte til disse sidene, og fortalte om forskjellige typer flukt pakker.

Ved Sjøvegan statlige asylmottak i Troms opplever de at flere asylsøkere enn tidligere kommer med feilaktige forventninger til oppholdet i Norge. Disse blir skuffet, ifølge mottakslederen, når de kommer fram til nøkterne asylmottak hvor de må dele rom, lage sin egen mat og vaske selv. I tillegg er det langt vanskeligere å få opphold enn de er forberedt på.

Velkommen til Norge står det på arabisk på plakatene på bildet. Bildet blir brukt som reklame for asylreiser på arabiske Facebook-sider. Ifølge "Aisha" og andre kilder vi har møtt på asylmottak, har flere syrere fra Gulf-statene valgt å komme tilbake, skuffet over at livet i Norge ikke ble som forventet. Andre planlegger å komme hit.

Felles for mange er at de er villedet til å tro at livet her blir mye bedre enn hva som er realiteten. Asylsøkere blir altså lurt av menneskesmuglere. Denne saken publiserte vi som radioreportasje i Nyhetsmorgen og i Dagsnytt 0730 samt på nrk.no 27. november.

<http://www.nrk.no/norge/-asylsokere-feilinformeres-om-hva-som-venter-i-norge-1.12674135>

6 SLIK OPERERER SMUGLERNETTVERKENE

Vi har kartlagt ulike typer smuglernettsverk. Noen spesialisere seg på landruten, til fots gjennom Tyrkia til Hellas. Andre spesialisere seg på sjøveien, en rute som brukes mye hyppigere og stadig mer. Det er ikke langt mellom de vestlige delene av Tyrkia og de greske øyer. Fordelen med båt er at det går raskere, og dersom man kommer til land er det mindre risiko for å bli stanset av greske myndigheter. Men risikoen for å omkomme er større. De som velger sjøveien fraktes med små båter til øyene. 1.200 dollar er vanlig pris for dette. Flere tusen kan krysse havet på en dag. Reportasjen "Menneskesmugler til NRK: Jeg kan få deg til Europa for 1.200 dollar" ble publisert 10. September på nrk.no.

<http://www.nrk.no/urix/menneskesmugler-til-nrk-jeg-kan-fa-deg-til-europa-for-1200-dollar-1.12542524>

En tredje type nettverk spesialiserer seg på å få fraktet migranter med fly, til det kreves passforfalskning.

Smuglerligaene organiseres i en pyramidestruktur. Nederst er det de som rekrutterer flyktninger og migranter fra gater og parker. Disse er ofte arabisk-talende kvinner og menn, gjerne syrere. Over dem er det vi grovt sett kan kalle kundemottak, som organiserer smuglingen og sørger for logistikken. Leiligheter, klær, falske papirer og pass, transport med buss eller båt, sikkerhet, bestikkelser, mat og så videre. Når det gjelder sjøruten sitter gjerne tyrkere på toppen. Det rapporteres også om at aserbajdsjanere er blant de mektigste bakmennene. Det er også etablert et eget skyggebanksystem, som sørger for og sikrer betalingen fra asylsøkerne til menneskesmuglerne. Asylsøkeren betaler til en 3. part, som kan være en butikk som selger mobiltelefoner eller noe annet. De får en kode som i mange tilfeller må oppgis etter at asylsøkeren har kommet fram, slik at smugleren ikke får betalt før det.

7 METODEN

7.1 Kartlegging

For å kunne avsløre noe om menneskesmugling, måtte vi kartlegge hvordan det foregår. Det var tre hovedpunkter som måtte kartlegges. Rutene, smuglerne og brukerne. Rutene fordi det finnes mange veier inn til Europa. Vi har fokusert mest på ruten mellom Tyrkia og Hellas, til sjøs og til lands. Dette er den mest brukte ruten. Rutene fikk vi blant annet informasjon om fra asylsøkere, som vi har hatt kontakt med, enten i Tyrkia eller i Europa. Bildet her er et eksempel på det. Det er sendt på Whatsapp til NRK fra Ahmed fra Syria. Han hadde flyktet fra Tyrkia til Hellas, via Serbia og nå er han i Tyskland hvor han har søkt om asyl.

Ved hjelp av lokale journalister og såkalte fikserer, eller hjelpere, og overvåking av Facebook-sider der menneskesmuglere selv har lagt ut informasjon om tjenester, så fikk vi oversikt over hvordan menneskesmuglere opererer. Og så har vi selv flere ganger utgitt oss for å være asylsøkere som vil til Europa, og i noen tilfeller gjort skjulte opptak.

Ved å være i felt kunne vi også kartlegge de forskjellige typene brukere av dette systemet. For eksempel møtte vi asylsøkere fra andre land enn Syria som ønsket å få hjelp til å framstå som syrere. En journalist, bosatt i Istanbul, kunne

fortelle at han hadde sett afghanere, sudanesere, libanesere og så videre som hadde klart å framskaffe falske syriske identitetspapirer. Og vi har selv møtt migranter fra Marokko, Afghanistan og fra andre afrikanske land. Ved å være i felt fikk vi også sett med egne øyne hvordan handelen mellom smuglere og brukere foregikk.

Vår metode har først og fremst vært tradisjonell journalistikk. Oppsøkende kildearbeid over år, kildepleie og systematisering og verifisering av informasjon. Vi har kort sagt oppsøkt kilder og stilt dem spørsmål. Men i denne saken har naturlig nok ikke alle kildene vært like tilgjengelige.

Det meste av dokumentasjonen er muntlig, og er oppnådd gjennom langvarig kildepleie og arbeid for å vekke tillitt. Og overtalelse for å få kilder til å stille opp.

At nesten all dokumentasjonen er muntlig, gir oss som journalister en stor utfordring. Alt vi fant måtte dobbelt- og trippelsjekkes. Både av forskjellige asylsøkere, og forskjellige kriminelle miljøer i smuglerbransjen. Vi har mange kilder som forteller det samme, uavhengig av hverandre. Og vi har oppsøkt stedene dette skjer. I tillegg har vi søkt i internasjonale mediearkiv og kontaktet norske og tyske myndigheter.

Det meste av den tidlige researchen er gjort av Mohammed Alayoubi, som opprinnelig kommer fra Libanon. Med arabisk språk og utseende får han innpass mange steder der et norsk utseende kommer til kort. Dessuten har Mohammed lang fartstid som utstasjonert for NRK i Beirut mellom 2008 og 2011. Det var etter møtet med den utviste kurderen vi først traff i Irak, så i Hellas på vei tilbake til Norge - med et falskt norsk pass - at Mohammed bestemmer seg for å prøve å komme i kontakt med menneskesmuglere.

Vi vil vite hvordan de jobber og hvordan de får tak i og forfalsker pass. Og hvorfor stadig flere europeiske pass blir stjålet.

7.2 Systematiske intervjuer

Metoden var først å intervju folk som var på vei til Europa. Som journalist og fotograf for NRK reiser Mohammed Alayoubi mye i Midtøsten og Europa. Han har i en årrekke truffet personer som enten ville til Europa, som var på vei eller som er i Norge. Mohammed spør systematisk og detaljert:

- Hvordan kom dere hit?
- Hvorfor skal dere dra?
- Hvor skal dere dra?
- Hvilken rute skal dere bruke?
- Hvem skal dere snakke med på veien?
- Hva koster det?

Han har også snakket med en rekke menneskesmuglere siden 2013. Mohammed har også kontakt med lokale journalister og hjelpere, såkalte fikser. Noen av disse setter oss i kontakt med menneskesmuglere.

I 2013 var han i Istanbul for å kartlegge flyktningeruter fra Tyrkia mot Europa. Et arbeid som han vant Internasjonal Reporter-diplom for under SKUP konferansen i 2014.

<http://www.nrk.no/urix/--smugler-syrere-inn-til-eu-1.11405207>

Arbeidet som ble gjort da la også grunnlag for det arbeidet vi nå har gjort for å avdekke hvordan menneskesmuglernetverk opererer.

7.3 Jakten på bildebevis i Aten og Istanbul

Vi hadde hørt historier om hvordan pass- og papirforfalskningen foregår i Hellas og Tyrkia. Dette måtte vi se med egne øyne og få opptak av, for å kunne lage nyhetssaker. En kilde i Norge setter oss i kontakt med personer i Aten som samarbeider med menneskesmuglere i Norge.

Vi mente det var best at Mohammed og Anders dro sammen, men kildene i Aten stolte ikke på en vestlig journalist. Vi vurderte sikkerheten til å være god nok til at Mohammed kunne reise alene. Underveis hadde Linda og Anders løpende kontakt og samarbeid med Mohammed.

I Aten foregår kontakten mellom asylsøkere og menneskesmuglere åpenlyst. Gresk politi er tilsynelatende fornøyd med at migrantene reiser videre, og blander seg ikke inn. I den greske hovedstaden møter Mohammed passforfalskeren, som han altså har blitt satt i kontakt med av kilder i Norge. Vi får se bilder på forfalskerens mobiltelefon, men får ikke se passene selv hvis vi ikke skal kjøpe dem. Men bilder på en kriminell persons mobiltelefon er ikke bildebeviset vi trenger. NRK har bestemt seg for ikke å kjøpe et falskt pass, og dermed frykter vi nå at Mohammed har reist hele veien uten å få bildebeviset vi trenger. Mohammed ringer mange ganger til sin kilde sør i Norge med kjennskap til menneskesmuglernetverket i Norge.

Via denne kilden i Norge og menneskesmuglernetverk her blir vi koblet opp til en såkalt depotsjef, en sitter på mange pass. Mohammed beskjed om å møte opp på en

som
får

folketom t-bane stasjon klokken halv ett på natten. Politiet står like ved og Mohammed er nervøs. En greker på en hvit moped dukker etterhvert opp og viser fram pass fra varelageret sitt. Et av dem er fransk, og har allerede blitt brukt til å frakte en arabisk kvinne til Norge. Nå skal det selges igjen. Dette var like etter terroren i Paris, og Mohammed synes det var skremmende å skulle stå å filme dette. Med et fransk stjålet pass ville det tatt tid å forklare det greske politiet hva vi holdt på det, dersom de skulle fatte interesse for hva de to holdt på med så sent på natten. Men politiet holder seg unna. Mohammed filmer passet, men avslår å kjøpe det.

Depotsjefen forteller at den økonomiske situasjonen i Hellas har ført til at han må gjøre dette for å forsørge seg og sine tre små barn.

Senere drar vi til Istanbul. Også i Tyrkia foregår en nokså åpen kontakt mellom asylsøkere og menneskesmuglere. På Aksaray-plassen får vi se en mengde falske syriske pass og papirer, og menneskesmuglere der ga oss også tillatelse til å filme disse.

7.4 Metode menneskesmuglere i Norge

I Oslo kom vi i kontakt med en syrisk asylsøker som bor i Oslo. Han har kamerater som driver med menneskesmugling fra Norge, og sa at han selv hadde sett fem norske pass, klare for salg. Han fortalte om bud som reiser til Midtøsten med penger fra omsetningen av pass. Han tør imidlertid ikke å stille til intervju, til tross for løfter om anonymisering. Men for å få bevis på at han snakket sant, var vi til stede da han ringte til en av menneskesmuglerne.

Farlige kontakter

- Jeg har en fetter som vil til Norge. Kan du skaffe norsk pass?

- Ja, det er ikke noe problem, det kan vi fikse. Det koster 5.000 dollar for deg.

Asylsøkeren hadde samtalen på høyttaler slik at vi hørte alt. At dette også foregår i Norge, mener vi er oppsiktsvekkende. Vi vurderte å ringe til den samme menneskesmugleren selv, og gjøre skjult opptak. Da risikerte vi imidlertid å sette asylsøkeren som ga oss telefonnummeret i fare. Han mente dessuten at denne gruppen er så farlig, at han advarte mot å sette søkelys på den. De skal ifølge asylsøkeren drive med salg av våpen og annen type kriminalitet. Omsetningen er stor, og mye på spill for dem. Vi prøvde derfor å finne en mindre farlig gruppe.

Skape tillit

Gjennom kildenettverket som Mohammed har bygd opp over år her i Norge, kom han fram til en mindre gruppe, styrt fra en by sør i Norge. Så startet prosessen for å skape tillit. Personen vi hadde kontakt med kjenner et av smuglernetttverkene fra innsiden. Mange telefonmøter fulgte, og vi måtte være svært bevisste på ordvalget. Vi sa vi ville sette fokus på "de som hjelper syrere til trygghet", at vi ville avsløre folk som utnytter asylsøkere. Vi hadde også hjelp av en arabisk journalist som fungerer som "fikser" for oss i Norge.

Til slutt ble vi enige om å møtes for å gjøre et intervju, men det gikk ikke som planlagt. Anders Magnus og Mohammed Alayoubi hadde først en avtale om å møte ham i Oslo, en lørdag i desember. Avtalen ble avlyst dagen før. Vi ringte fikseren vår, og insisterte på et møte søndag samme helg. Det skulle ordne seg, og vi kjørte til en annen by i Sør-Norge. Etter et par timers venting hjemme hos fikseren, dukket mannen med kjennskap til menneskesmuglingen opp.

Problematisk intervju

Han avviste blankt å la seg intervju på TV, selv om det jo var forutsetningen for at vi møttes i det hele tatt. Det var mye snakk på både engelsk og arabisk, og stemningen ble litt opphisset. Han var engstelig for å havne i trøbbel dersom han snakket offentlig. Anders forsøkte å roe ham ned, og inviterte ham til en prat utenfor huset så han kunne seg ta en røyk. De snakket sammen lenge. Først om helt ufarlige ting som hvor han kom fra, hvordan han hadde det i Norge etc. Han snakket også om hvordan ankomsten av mange asylsøkere som ikke flyktet fra krig, gjorde det vanskeligere for dem som trengte beskyttelse. Med dette som

utgangspunkt nærmet

Anders seg forsiktig temaet intervju igjen. Han forklarte at informasjonen han hadde kunne være med på å hjelpe dem som faktisk trenger beskyttelse fra krig og overgrep. Etter en lang samtale, endte det med at de ble enige om å gjøre et intervju hvor vi

kun ser ham bakfra, og stemmen ble fordreid. I TV-reportasjen har vi også endret på utseendet, uten at vi kan gå nærmere inn på dette.

Menneskesmugling og falske pass

I intervjuet ga han detaljerte opplysninger om hvordan smuglingen foregår, blant annet med bruk av falske pass. Han fortalte også om prisene på smuglernes tjenester. Alle opplysningene han kom med var i samsvar med det smuglerne i Hellas hadde fortalt til Mohammed. Han fortalte også at når smuglingen ble organisert fra Norge, havnet også fortjenesten hos menneskesmuglere her i landet.

Vi fikk også bekreftet historien om det franske passet som vi hadde fått filme i Aten. Han ga detaljerte opplysninger om hvordan dette passet hadde blitt brukt til å smugle minst ti ulike kvinner – noen av dem til Norge.

7.5 Metode "Aisha"-saken:

Under opptak for en dokumentar traff Mohammed en syrisk asylsøker på et mottak i Norge sommeren 2015. I saken kaller vi henne "Aisha", men hun heter ikke det. Mohammed hadde lenge jobbet med å kartlegge syrere som kommer til Norge fra De Forente Arabiske Emirater, med andre ord syrere som ikke kommer fra krig eller forfølgelse. Han visste om flere, men de ble borte for oss ettersom de ble flyttet til andre mottak i Norge eller forlot landet. I De Forente Arabiske Emirater eller Saudi Arabia kan syrer miste jobben på dagen, og de risikerer å måtte forlate landene uten noen form for erstatning. Med et europeisk pass kan de derimot sikre seg pensjon og andre velferdsgoder.

"Aisha" fortalte at hun var fra Dubai. Kvinnen ble senere flyttet fra akuttmottaket i Sør-Norge til et vanlig mottak i Nord-Norge. Mohammed holdt kontakten, og fikk vite i november at hun var tilbake i Dubai etter å ha gitt opp Norge.

Før selve intervjuet med Aisha snakket Mohammed med henne i flere dager, noen ganger i flere timer via Whatsapp, Skype og vanlige telefon. Etter hvert ble det meget utfordrende å få kontakt med Aisha, siden hun var opptatt med å møblere sin nye leilighet. Etter ti dager fikk vi endelig et telefonintervju som ble gjort på engelsk.

På telefon fra Dubai

Det ideelle hadde vært å dra til Emiratene for å intervju henne, men kostnadshensyn gjorde at vi måtte nøye oss med et telefonintervju. "Aisha" var imidlertid behjelpelig med å sende oss bilder av seg selv i Norge og en liten film av hvordan hun hadde det i sin leilighet etter at hun kom tilbake til Dubai. Hun sendte oss også et bilde som viste litt av asylmottaket hun hadde bodd på i Nord-Norge.

Problemet med denne saken var å få verifisert hennes historie, og også gi tilsvar til mottaksledelsen på de ganske saftige karakteristikkene hun hadde av mottaket i Nord-Norge – blant annet at det ikke var egnet for mennesker. "Aisha" selv oppga navnet på mottaket til noe som best kan

transkriberes til "Shitegun" – et ord ikke gir noen assosiasjoner til norske mottak på lister.

Anders brukte nesten en dag for å ut hvor hun hadde Først ved å forsøke

som

noen
UDIs

finne
bodd.
å

undersøke mottakene i det området hun angivelig skulle ha vært. Men ved å ringe rundt til dem ble det negative resultater. Deretter brukte han lokalavisene til å finne bilder av asylmottakene for å se om han fant noen som matchet det bildet "Aisha" hadde sendt oss. Etter omfattende gjennomsyn, fant han til slutt en match på en artikkel om Sjøvegan statlige mottak.

Etter mange telefoner til folk i Sjøvegan fikk vi bekreftet at det var dette mottaket "Aisha" hadde bodd på. Anders og Linda ringte også mottaksleder, som fikk komme med tilsvaret til beskyldningene fra asylsøkeren. Tilsvaret kom først i nettsaken 26. november, deretter i eget intervju på radio og nett dagen etterpå.

7.6 Research og faktasjekk

NRKs researchsenterer hjalp oss å søke på hva som er skrevet i internasjonale medier om papir – og passforfalsking og menneskesmugling. Artikler i engelske, svenske, tyske, danske og amerikanske aviser bygget opp om våre funn. Med researchsenteret sin hjelp kom vi også over en artikkel i Washington Post, der den tyske innenriksministeren er sitert på at en tredjedel av migrantene som hevder de er syriske faktisk ikke er det.

Linda kontaktet tyske myndigheter for å få dette bekreftet, og Katrin tok kontakt med Politiets utlendingsenhet og UDI for å høre hvordan det ser ut i Norge.

Pressetalsmann Dr. Tobias Plate i det tyske innenriksdepartementet bekreftet tallene overfor NRK. Han understreker at det anslaget ikke er basert på konkret statistikk, men på rapporter fra det føderale grensepolitiet, det føderale kontoret for migrasjon og fra Frontex, Europas grensepoliti.

Dagen før vår planlagte publisering oppdaget vi en artikkel som vi først trodde tilbakeviste dette. AFP hevdet at tyske myndigheter hadde gått tilbake og kraftig nedjustert sine opprinnelige anslag. Det sosialistiske opposisjonspartiet Die Linke hadde nemlig bedt regjeringen om dokumentasjon på andelen falske syrere. Svaret de fikk var at kun 8 prosent av de nesten 7.000 syriske passene som myndighetene kontrollerte mellom januar og oktober, faktisk ble avslørt som falske. Dette ble altså i britiske medier tolket som en nedjustering. Linda kontaktet det tyske innenriksdepartementet nok en gang. Der stod de fast på at én av tre "syrere" ikke er syriske.

- Mange kommer uten pass overhodet. Andelen avslørte falske pass endrer ikke vår oppfatning om hvor mange som lyver om hvor de kommer fra, fastholdt pressetalsmann Dr. Tobias Plate overfor NRK

Disse tyske anslagene står i sterk kontrast til hvordan det ser ut i Norge offisielt. PU sa før jul at de er kjent med at mange kommer med falsk id, men det var for tidlig å tallfeste. De hadde rett og slett ikke oversikt.

7.7 Tidsbruk

Mohammed Alayoubi har samlet inn informasjon over år ved siden av annen jobbing. Vi andre brukte noen uker på å systematisere og bygge dette opp til saker. Og vi hentet inn andre kilder vi fant fram til.

8 SPESIELLE PROBLEMSTILLINGER / KILDEVALG OG KILDEKRITIKK

Mohammed har i noen tilfeller utgitt seg for å være flyktning, og noen av opptakene på Aksaray-plassen ble gjort skjult. Men det aller meste av hva vi har gjort er gjort helt åpent. Vi fikk tillatelse til å filme falske pass og andre falske dokumenter.

Mohammed ble spurt om å frakte falske / stjalne pass mellom Norge og Hellas, som takk for deres hjelp med å vise fram pass og fortelle om smuglernetverkene. Vi svarte selvfølgelig nei. Vi kunne ikke bidra til kriminell aktivitet.

Vi vurderte også nøye om vi skulle kjøpe et falskt pass, og andre falske papirer både i Aten og i Istanbul for å vise hvor lett tilgjengelige de er. Det ville imidlertid være en ulovlig handling. Dette kan noen ganger la seg forsvare hvis det ikke er annen måte å avdekke forholdet på. Her fant vi imidlertid ut at vi kunne få beskrevet den samme aktiviteten fra de som drev med dette selv. Dette mente vi var tilstrekkelig, og derfor landet vi på at vi ikke trengte å gjennomføre et kjøp selv.

Skjult opptak skal man også være varsom med. Det så vi på som mindre problematisk. Her er vurderingen av vi avdekket noe som vi ikke ville avdekket for åpen mikrofon. Nemlig få tilbud om pakke og få høre hvilke papirer som var til salgs på Aksaray-plassen i Tyrkia.

Menneskesmuglere er upålitelige. Derfor måtte vi være ekstra varsomme med å bruke informasjon vi får fra dem. Vi måtte se og høre og så langt det lot seg gjøre, få opptak som beviste at det de sier er riktig. Det var grunnen til at vi reiste til Aten og Tyrkia. Når vi fikk bekreftet historiene, kunne vi lage nyhetssaker. I tillegg søkte vi i internasjonale mediearkiver og kontaktet tyske myndigheter, UDI og Politiets Utlendingsenhet.

9 ETISKE REFLEKSJONER

I saken om menneskesmuglere i Norge var det særlig viktig å unngå identifisering. Vi måtte

anonymisere navn og nummer på passene som var til salgs, og som vi filmet. Vi måtte også anonymisere intervjuobjektene både i Hellas og Norge. De var åpenbart engstelige for represalier fra menneskesmugler-organisasjonen dersom de skulle bli framstilt med identitet. Vi endret stemmene, og vi enten filmet enten bare kroppen eller skjulte ansikter gjennom å filme bakfra eller legge identitets-skygge foran ansiktet. Vi ga dem alle også nye navn.

Det var også viktig for oss å få bekreftet detaljene i historien fra flere kilder, både smuglerne i Hellas og kilden i Norge som hadde kjennskap til det norske smuglernettsverket.

Slike saker kan sette både oss som journalister, men ikke minst kildene, under press og av og til i fare – fordi vi her forholder oss til kriminelle nettverk. De er organisert som mafia, og har kontakter og volds-utøvere både i Hellas, Norge og mange andre land.

Vi valgte likevel å gjennomføre opptak og intervju for å kunne sette lys på hvordan menneskesmuglerne nå kynisk utnytter flyktningstrømmen til å tjene penger både på krigsflyktninger, men også migranter som ikke har grunnlag for asyl.

"Aisha" ønsket selv å formidle det som hun mente var dårlig behandling i Norge, og stilte i utgangspunktet ingen krav om anonymisering. I og med at alt som publiseres i Norge lett republiseres i andre land, valgte vi å gjøre henne ugjenkjennelig – både ved å legge en identitets-skygge på ansiktet hennes og også gi henne et nytt navn.

Det var viktig for oss å få bekreftet at "Aisha" hadde oppholdt seg på mottaket i Sjøvegan, og også å gi ledelsen ved mottaket mulighet for tilsvar til hennes beskyldninger.

Vi vurderte om det ville få noen personlige konsekvenser for "Aisha" om vi publiserte intervjuet med henne, men konkluderte med at ved å anonymisere henne ville vi unngå dette.

Når det gjelder å sette fokus på papir- og passforfalskning er det også et dilemma at mennesker med reelt beskyttelsesbehov reiser med falske papirer. Det må de i mange tilfeller ha for å kunne krysse grensene. Likevel er ikke det noe argument mot å lage disse reportasjene.

10 MOTSTAND

Arbeidet med menneskesmuglere er utfordrende og kan være farlig. De er upålitelige og kommer nesten aldri til avtalt tid. Under arbeid med menneskesmuglere, ventet NRK en gang i fire dager før vi fikk dokumentert menneskesmuglervirksomhet. Man kan heller ikke stole helt på informasjonen. Å kvalitetssikre med flere menneskesmuglere tar mye tid.

Etter sterke bilder av døde syriske barn skyllet opp på strender rundt Middelhavet blir det i enkelte miljøer, også i NRK, oppfattet som politisk ukorrekt å stille spørsmål ved hvem som kommer i flyktningestrømmen.

"Aisha"-saken vakte voldsom oppsikt og interesse, og ble den best leste på nrk.no i 2015. Den ble også gjenstand for omfattende deling og kommentering på sosiale medier. Noen mente at damen ikke fantes og at vi hadde funnet opp hele saken. Andre mente at historien hennes umulig kunne være riktig. Fagbladet Journalisten tok tak i og etterprøvde noen av disse påstandene, og intervjuet Anders Magnus i den forbindelsen. De publiserte etterpå denne artikkelen:

<http://journalisten.no/2015/12/NRKs-asylsak-om-Aisha-m%C3%B8tt-med-skepsis>

Det har også kommet kritikk om at "Aisha"-saken ikke var representativ for asylsøkere og flyktninger og derfor ikke burde ha vært publisert.

Vi mente – og mener – at det er viktig at vi også formidler historier om mennesker som søker asyl på grunnlag som ikke er omfattet av asylretten. Blant annet fordi dette er et økende problem i Norge og Europa, men også fordi det er interessant i seg selv at noen forsøker å misbruke asylinstituttet på en slik måte.

Vi mener derimot det ville være helt feil å skulle ta hensyn til hvilke politiske konsekvenser en sak kan føre til ved vurderingen av om vi skal publisere eller ikke. Da kommer mediene lett ut i den situasjonen som svenske og tyske medier befinner seg i nå, etter manglende rapportering om overgrep mot kvinner i Köln og Stockholm.

Det er også et økende og alvorlig sikkerhetsproblem at det kommer mennesker som vi ikke vet hvem er.

11 KONSEKVENSER

Vi har belyst at i strømmen av de som kommer er det også mennesker som ikke har beskyttelsesbehov. "Aisha"-saken vakte voldsom oppsikt og interesse, og ble den best leste på nrk.no i 2015. Den ble også gjenstand for omfattende deling og kommentering på sosiale medier.

Hvilke direkte konsekvenser dette får er vanskelig å si. Men kort tid etter publisering gikk den ferske innvandrings- og integreringsministeren ut og lovet skjerpet identitetskontroll. Sylvi Listhaug stilte opp direkte i studio i Dagsrevyen etter saken om menneskesmuglere i Norge.

Språktesting vil dessuten spille en større rolle under asylintervju ettersom syriske papirer ikke lenger regnes for å være pålitelige.

Og UDI er nå spesielt oppmerksomme på mulig identitetsjuks, spesielt blant de som sier de er syrere.

Europol mistenker at så mange som 30.000 smuglere styrer asyltrafikken i Europa. Dette er

personer som operer de farlige turene over Middelhavet og organiserer flukten videre i Europa. Det europeiske grensesamarbeidet Frontex intervjuer jevnlig asylsøkere som kommer til Europa. 90 prosent forteller at de har vært i kontakt med menneskesmuglere på ferden hit. Vi håper vårt arbeid kan bidra til at flere setter fokus på denne kriminelle aktiviteten.

12 PUBLISERING

Vi fikk etter hvert inn mye informasjon som måtte systematiseres og spres på en slik måte at vi fikk gode oppslag på radio, tv og nett som ikke konkurrerte med hverandre og ødela for hverandre, men som bygget hverandre opp slik at vi fikk presentert funnene i beste sendetid.

For at egensaker skal leve i flere medier og få god plassering i NRKs nyhetssendinger, er det viktig å identifisere de beste nyhetsknaggene og plassere dem i det mediet det får størst gjennomslag i. Starter vi publiseringen på kveld i Dagsrevyen, må det være en egen nyhetsvri som spares til morgenen etter på radio. Og på samme måte må saken til Dagsrevyen ha en vesentlig nyhet slik at reportasjen oppfattes som ny på kvelden i de tilfellene vi lanserer prosjekt der publiseringen starter på morgenen på radio og nett, som tilfellet var med sakene om identitetsjuks og menneskesmuglere i Norge. Publiseringsløpet var det først og fremst Linda, Katrin og Anders som stod for. Linda og Katrin utformet radiosakene, Anders og Mohammed tv sakene. Og Linda og Anders gjorde hovedarbeidet med å skrive nettartiklene.

12. 1 Liste over publiseringer

- **"Menneskesmugler til NRK: Jeg kan få deg til Europa for 1.200 dollar"** publisert 10. September på nrk.no. Av Mohammed Alayoubi.

http://www.nrk.no/urix/menneskesmugler-til-nrk_-jeg-kan-fa-deg-til-europa-for-1200-dollar-1.12542524

- **"– Asylleiren var ikke egnet for mennesker"**. Nett og tv-sak publisert 26. november. Av Anders Magnus og Mohammed Alayoubi

Dagsrevyen:

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA19112615/26-11-2015#t=1m23s>

nrk.no

http://www.nrk.no/norge/_asylleiren-var-ikke-egnet-for-mennesker-1.12673804

- **"Asylsøkere feilinformeres av menneskesmuglere"**. Publisert i Nyhetsmorgen og i Dagsnytt 0730 samt på nrk.no 27. november. Radioreportasje av Linda Reinholdtsen og nettsak ført i pennen av Anders Magnus.

Nyhetsmorgen:

<https://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB50023615/27-11-2015#t=56s>

Dagsnytt 0730 (2 min ut 15 sek ut i sendingen)

<https://radio.nrk.no/serie/dagsnytt/NPUB12023715/27-11-2015#>

nrk.no

<http://www.nrk.no/norge/-asylsokere-feilinformeres-om-hva-som-venter-i-norge-1.12674135>

- **"Menneskesmugling organiseres også fra Norge"**. Publisert i Dagsrevyen og på nrk.no 17. desember 2015. Av Mohammed Alayoubi og Anders Magnus.

Dagsrevyen:

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA19121715/17-12-2015#t=47s>

nrk.no:

<http://www.nrk.no/urix/smugling-av-asylsokere-organiseres-fra-norge-1.12709563>

- **"Her kan du bli syrisk for 1300 kroner"**. Radioreportasje publisert i Nyhetsmorgen og Dagsnytt 0730 17. desember 2015, samt nettartikkel. Av Linda Reinholdtsen, Katrin Hellesnes og Mohammed Alayoubi

<http://www.nrk.no/norge/xl/her-kan-du-bli-syrisk-for-1300-kroner-1.12705776>

Nyhetsmorgen:

<https://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB50025015/17-12-2015#t=28m1s>

Dagsnytt 0730 (toppsak)

<https://radio.nrk.no/serie/dagsnytt/NPUB12025115/17-12-2015>

- **"Ødelegger for syrere som har reelt beskyttelsesbehov"**. Radioreportasje til Her og Nå i NRK p1 17. desember av Linda Reinholdtsen og Mohammed Alayoubi.

<https://radio.nrk.no/serie/her-og-naa-hovedsending/DMNH01024915/17-12-2015#t=6m48s>

Oslo 18. januar 2016

